

דיני רחיצה בשבת - א

מדוע גזרו חכמים רחיצה במים חמים בשבת

מן תורה אין איסור לרחוץ בשבת גם במים חמים, אבל גזרו חכמים לאסור רחיצה במים חמים שנתחממו על ידי האש ותולדותיה. והטעם מבואר בגמרא, לפי שבתחילה היו רוחצים בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת, אך הבלנים התחילו להחם את המים בשבת, והיו אומרים מערב שבת הוחמו, ולכן אסרו חכמים את הרחיצה בחמין, והתירו להזיע בחמין. [זעה הינה ישיבה או עמידה בבית המרחץ בלא נתינת מים על הגוף, ומתחמם מחום המרחץ ומזיע, כך פרש"י ד"ה ומשתטף].

ועדיין היו רוחצין בחמין, והיו אומרים מזיעין אנחנו, ולכן אסרו גם את הזעה, והתירו את הרחיצה בחמי טבריה, ועדיין היו רוחצין בחמי האור, ואומרים בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי טבריה, והתירו להן את הצונן, ראו שאין הדבר עומד להן, שלא היו ציבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם את הכל (רש"י), התירו להן חמי טבריה, וזעה במקומה עומדת.

איזה סוג רחיצה אסור

והנה אף שעיקר איסור רחיצה בחמין הוא מפני הבלנים, וחשש זה שייך רק כשרוחץ כדרך רחיצה במרחץ, שמכניס גופו ואבריו בתוך המים, מכל מקום אסרו חכמים אפילו לשפוך המים על גופו להשתטף, אף שאין זו דרך רחיצה שבמרחץ, ואפילו רוחץ כל אבר ואבר לבדו ולא רוב גופו בבת אחת, אעפ"כ לא חלקו חכמים בגזירתם, כיון שעכ"פ דומה קצת לרחיצה שבמרחץ, שרוחץ כל גופו או רובו, וכתב בפסקי תשובות דהיינו כל זמן שעוסק ברחיצה, אבל רחץ מקצת אבריו והסתפג והלך לשאר עניניו והסיח דעתו לגמרי מן הרחיצה, ושוב חזר ורחץ אברים אחרים, הרי זה כרוחץ מקצת גופו, ופשוט. אבל לרחוץ בחמין פניו ידיו ורגליו, או שאר אברים, כל שאינו רוחץ רוב גופו מותר, מפני שאין זה דומה כלל לרחיצה שבמרחץ.

רחיצה במים שנתחממו באיסור

אמנם דוקא באופן שנתחממו המים בהיתר הוצרכו חכמים לחדש איסור מיוחד לענין רחיצה בחמין, וכגון שנתחממו מערב שבת או שנתחממו בשבת בהיתר, וכגון שחממם גוי לצורך עצמו או לצורך חולה שאין בו סכנה, או שחממם ישראל חום מועט שאין היד סולדת בהם ואין בזה משום בישול וכדומה, אבל אם נתחממו בשבת באיסור, אסורים הם בכל הנאה ואפילו להושיט אצבעו קטנה בהן מתמת איסור הנאה ממעשה שבת, (רמב"ן).

איך יתכן שישראל נחשדו לחלל שבת במזיד

הרשב"א (שם ד"ה התחילו) והר"ן (יח ד"ה אמר) הקשו, והלא לא נחשדו ישראל לחלל שבת במזיד כמבואר בגיטין (נד 1) ישבו ע"פ הירושלמי פ"ג ה"ג ומובא גם בשו"ע הרב ס"א, שהיו נותנים עצים תחת המים הצוננים בערב שבת סמוך לחשיכה, והם בוערים והולכים במשך השבת ומחממים את המים, ודבר זה אסור מדרבנן גזירה שמה ישכח ויחתה בגחלים כמבואר בסימן רנ"ג ס"א, וכוונת שמה שאמרו שלא נחשדו ישראל על השבתות היינו באיסורים דאורייתא, אבל בדרבנן נחשדו. אמנם בפני יהושע (מ ד"ה התחילו) כתב על פי דברי רש"י (לט ד"ה כלי) שהתחילו הבלנים לחמם בשבת על ידי שהיו נותנים מים צוננים לתוך החמין שבכלי ראשון, ואף שלא נחשדו ישראל לחלל את השבת במזיד, בזה נחשדו, מפני שהדרך לטעות בזה ולחשוב שיותר. וכתב עוד דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא ליה להרשב"א, דהא שפיר מצינן למימר דהנך הבלנין עכו"ם היו, והיו מסיקין בית המרחץ של ישראל, או בעיר שרובן ישראל, ובכה"ג ודאי אסור לרחוץ בהן, והא דקתני בברייתא משרבו עוברי עבירה לאו

אבלנין קאי, אלא על אותן ישראל שהיו רוחצין ומזיעין בהן, אלא דמלשון הירושלמי שהביא הרשב"א לא משמע כן.

מדוע אסרו במרחץ לא של בלנים

מדברי הגמרא משמע שרק הבלנים נחשדו לחמם מים באיסור. ולפי זה היה האיסור צריך להיות רק לענין רחיצה במרחץ של בלנים, וביאר בשו"ע הרב ס"א, שאעפ"כ אסרו חכמים לרחוץ בחמין אפילו שלא במרחץ של בלנים, שלא חילקו חכמים בגזירתם. אמנם בלבוש ס"א כתב וז"ל אסרו חכמים לרחוץ כל גופו בשבת בחמין ואפילו הוחמו בערב שבת, שהרואה אומר היום הוחמו, ומוכחא מילתא דתולדות האור נינהו ואתי להחם בשבת, ומשמע שלא רק הבלנים נחשדו בכך אלא כל אדם, וכן כתב המגן אברהם סק"א שאסרו לרחוץ בחמין גזירה שמא יבואו להחם בשבת, העתיק דבריו במשנ"ב סק"א ובאמת כן כתב רש"י לט"ד"ה בכלי וראה בהגהות הגרא"ם הורביץ שם שנראה מדבריו שלדעת רש"י זו כוונת הגמרא בגזירת הבלנים, וכן נראה מדברי הפמ"ג א"א סק"ד אמנם בפני יהושע כתב שרש"י כתב כן רק לפי סברת הגמרא שם אבל למסקנא הטעם באמת משום גזירת הבלנים.

חידוש של האגרות משה על שני גזרות

ובאגרות משה ח"א סי' קכו ענף א ב כתב לבאר דעת המג"א שאוסר לרחוץ פניו ורגלי בחמין שהוחמו בשבת בהיתר, שסובר שגזרו חכמים שתי גזירות א. רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת מפני הבלנים, שהיו נותנים עצים תחת המים הצוננים בערב שבת סמוך לחשיכה והם בוערים והולכים במשך השבת ומחממים את המים וכדברי הרשב"א בשם הירושלמי. ב. רחיצת פניו ורגלי בחמין שהוחמו בשבת בהיתר, ואיסור זה מחשש שיכול לטעות בזה כל אדם שיערכו צונן בחמין בשבת.

שלושה סוגי איסורים

נמצינו למדים שיש שלושה סוגי איסור רחיצה בשבת: א. חמין שהוחמו בערב שבת, אסור כל גופו או רובו. ב. הוחמו בהיתר בשבת בשבת, אסור אפילו פניו וידיו, אבל מותר להכניס אצבע קטנה. ג. הוחמו בשבת באיסור, אפילו אצבע קטנה אסור. וכתב בפסקי תשובות "ויש לציין כי בבית מרחץ גופא אסרינן אפילו אבר אחד, אפילו בחמין שהוחמו מער"ש, דגזירת הבלנין שייך טפי בבית המרחץ, כמבואר בשו"ע סי' תקי"א סעי' ב', וכבר נתבאר שם (אות ד') שאמבטיות בייתיות דזמנינו אינם בכלל בית המרחץ, ובמשנ"ב (שם סקט"ז) בשם הר"ן המובא בב"י (שם) גם בבית החיצון של בית המרחץ מותר רק לשטוף (לשפוך מים על פניו ורגליו) אבל לא לרחוץ (להכניס אבריו לתוך המים) "עכ"ל.